

Katariina Mustasilta, johtava tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Olli Ruohomäki, vieraileva johtava asiantuntija, Ulkopoliittinen instituutti

Timo R. Stewart, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VUOSI TALIBANIN VALTAANNOUSUSTA

JATKUUKO AFGANISTANIN ERISTÄMINEN?

Taliban-hallinnon ensimmäinen vuosi sujui odotuksia vakaammin mutta ihmisoikeuksia sortaan. Sisäiset jakolinjat, poliittinen väkivalta ja taloudellinen ahdinko haastavat nykyhallintoa. Muuttuneessakin tilanteessa kansainvälisellä yhteisöllä on vastuu tukea afganistanilaisia heidän omista prioriteeteistaan käsin.

Lähes kaksikymmentä vuotta kestänyt kansainvälinen interventio Afganistanissa ja maan sisällissota päättyivät 15. elokuuta 2021 Talibanin vallattua Kabulin. Sodan aikana ainakin yli 176 000 afganistanilaista menehtyi ja lukemattomat ihmiset vammautuivat ja menettivät eläntonsa. Talibanin valtaannousu on herättänyt kysymyksiä paitsi kansainvälisen kriisinhallinnan tuloksesta myös nykyhallinnon luonteesta. Afganistan on jälleen islamilainen emiraatti, mutta jatkaako Taliban 1990-luvun kovia otteita, vai onko liike uudistunut?

Yhtäältä Taliban-hallinto on sulkenut naiset enenevästi neljän seinän sisälle ja sortanut kansalaisyhteiskuntaa ja toimittajia. Miljoonien tyttöjen pääsy kouluun on lupauksista huolimatta evätty.

Taustalla vaikuttavat liikkeen sisäiset jakolinjat: näyttää siltä, että Kandaharissa päämajansa pitävä, uskovaisten emiiri Haibatullah Akhundzada linjaa politiikkaa yhä konservatiivisempaan suuntaan, ja Kabulin Taliban-hallinto joutuu myötäilemään koventuvaa linjaa.

Toisaalta talibanien kostonkierrentistä valtiokoneistoa vastaan on ollut pelättyä hillitympää, joskaan ei olematonta. Hallinnollisista vaikeuksistaan huolimatta talibanit ovat kyenneet myös esimerkiksi keräämään verotuloja kohtuullisesti. Taliban-hallinnon ja sitä edeltäneen tasavallan välillä on jatkuvuuksia: Taliban on edeltäjänsä lailla keskittänyt valtaa, ja moni entisen hallinnon työntekijöistä (naisia ja turvallisuussektoria lukuun ottamatta) työskentelee nyt talibanien

rinnalla. Tilanne ei ole merkittävästi muuttunut monin paikoin maaseutua, missä valtaosa väestöstä asuu ja missä talibanit olivat jo vallassa kauan ennen elokuuta 2021.

Talibanin ja sen vastaisten taisteluiden loppuminen päätti aktiivisen sotatilan, mikä on kohentanut yleistä turvallisuustilannetta. Toisaalta varsinkin viime kuukausina Isisin paikallinen läänitys *Islamic State of Khorasan Province* (ISKP) on lisännyt terrori-iskuja maan šiialaista hazaraväestöä kohtaan. Myös Tadžikistanin tukema, entisen varapresidentin Amrullah Salehin johtama *National Resistance Front* yrittää nostattaa kapinaa Taliban-hallintoa vastaan.

Väkivallan uhan rinnalla syvä taloudellinen ahdinko haastaa valtaapitäviä ja afganistanilaisten

inhimillistä turvallisuutta. Taus-
talla vaikuttavat edellisen valtion-
hallinnon riippuvuus mittavasta
raha-avusta ja se, että kansainvä-
lisen yhteisön suhde Afganistaniin
on muuttunut nykyisen hallinnon
alla. Ennen elokuuta 2021 ulkomai-
nen apu oli jopa 45 prosenttia maan
bruttokansantuotteesta, mikä on
kestämättömän korkea taso. Perin-
teisen kehitysyhteistyön äkillinen
lopettaminen sekä Talibanin vas-
taiset pakotteet ja Afganistanin
keskuspankin varojen jäädytykset
pysäyttivät kuitenkin valtaosan
maahan suuntautuneista rahavir-
roista. Mittavan kansainvälisen
läsnäolon poistuminen on vienyt
paikallisilta merkittäviä tulonläh-
teitä. Vaikka Yhdysvallat lievensi-
kin pakotepolitiikkaansa keväällä
2022, epävarmuus uusista vallan-
pitäjistä tyrehdyttää ulkomaiset
sijoitukset edelleen.

Kaikki tämä on johtanut tilan-
teeseen, jossa viime talvena pelät-
tiin talouden romahtamista ja laa-
jamittaista nälänhätää. Pahin pys-
tyttiin estämään humanitaarisella
avulla, mutta tarve ei ole hävinnyt.
Sadattuhannet afganistanilaiset
ovat menettäneet työnsä. Valtion
peruspalveluissa, kuten tervey-
denhuollossa, on vakavia ongel-
mia. Samalla ruoan hinta nousee

Afganistanissa muun maailman
tavoin. Tällä hetkellä yli puolet
Afganistanin väestöstä on akuu-
tissa avun tarpeessa, ja tilanteen
pelätään pahentuvan talveksi.

Kansainvälisellä yhteisöllä onkin
vaikeita valintoja edessään. Yhtäältä
on selvää, että Taliban on pystyttä-
nyt ihmisoikeuksia polkevan teokra-
tian, joka ei vastaa minkäänlaisen
ehdollisen avun vaatimuksia. YK:n
UNAMA-mission koordinoimana
tuki rajoittuukin nyt humanitaari-
seen apuun ja perustarpeiden toteu-
tumisen tukeen. Vipubarret Taliba-
nin politiikkaan vaikuttamiseen esi-
merkiksi naisten ja tyttöjen oikeuk-
sien osalta ovat kuitenkin hukassa.
Voimakeinot eivät 20 vuoden sodan
aikana tuottaneet kestäviä tuloksia,
eikä tällaisiin ole miltään suunnalta
nykytilanteessa haluja. Kauppa-
saarrot ja varojen jäädytykset ovat
jo käytössä. Neuvottelutkaan eivät
näytä auttaneen, sillä Taliban on
pettänyt lupauksensa toistamiseen.

Toisaalta on yhtä selvää, että
afganistanilaisten humanitaarisen
avun tarve ei pienene, ellei Afganis-
tan pääse taloudellisesti jaloilleen.
Tämä vaatinee pragmaattisempaa
asennetta maan nykyisiin hallitsi-
joihin ja heidän kanssaan asiointiin.
Ilmeisistä puutteistaan huolimatta
Taliban-hallinnolla on myös joitain

etuja. Sodan päättyminen on esi-
merkiksi tehnyt koko maasta saa-
vutettavamman, mikä voi mahdol-
listaa paremman tarvekartoituksen
ja tuen perille pääsyn eri puolilla
maata. Tosin tämä vaatii paikalla-
oloa. Monet avunantajat lähtivät
maasta vuosi sitten, eivätkä he ole
palanneet. Avunantajat ovatkin yhä
riippuvaisempia Afganistanissa edel-
leen toimivien järjestöjen jakamasta
tiedosta.

Vetäytyminen ei ole poistanut
vastuuta Afganistanin kohtalosta.
Maan hallituksesta riippumatta
kansainvälinen yhteisö voi edelleen
vaikuttaa afganistanilaisten etuun:
keskeistä on realistinen ja konteks-
tisidonnainen tavoitteenasettelu,
strategisen tason koordinaatio sekä
tuen perustuminen afganistanilais-
ten tarpeisiin ja prioriteetteihin.
Olennaista on kyetä käyttämään
hyödyksi sotatilan loppumisen luo-
mia mahdollisuuksia. Tämä ei tar-
koita ihmisoikeuksista joustamista.
Päinvastoin selkeät viestit talibanien
suuntaan ja kaikkien tilaisuuksien
hyödyntäminen hallintoon vaikut-
tamiseksi ovat tärkeässä roolissa.
Afganistanilaisia ei tule unohtaa,
eivätkä he ansaitse tulla käytetyksi
panttivankina. /